

Краснокутський С.І.

курсант,

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

ПРАВО ВЛАСНОСТІ. РЕЧОВІ ПРАВА НА ЧУЖЕ МАЙНО

З ускладненням суспільних відносин природні закони розвитку людської цивілізації вимагали не лише гарантій прав власників, а й узгодження цих прав з правами та інтересами інших членів суспільства. Таким чином, із права сусідства виникають перші обмеження права власності – спочатку сервітути, потім інші – суперфіцій, емфітевзис, право застави. Наукове вивчення цих прав дало змогу об'єднати їх у групу так званих речових прав на чужі речі (майно).

Фактично він став першим поділом речових прав, який ґрунтується на принципі «мое – чуже», не випадково всі речові права, крім самого права власності, одразу були зараховані до тих, які називають речовими правами на чужі речі (майно).

Перелік цих прав постійно розширювався, однак спрощена схема класифікації речових прав дозволила віднести їх усіх до обмежених речових прав, на відміну від права власності, яке, залишивши поняття абсолютної власності в цивільному праві, також виявився обмеженим, але в меншій мірі порівняно з іншими правами.

Права на чужі речі, каже А.А. Іванова, слід класифікувати залежно від того, які з повноважень – володіння, користування та (або) розпорядження – входять до їх складу. Водночас, додає він, необхідно враховувати, що весь обсяг повноважень, тобто володіння, користування та розпорядження (без обмеження повноважень розпорядження), не повинен входити до змісту права власності на щоб уникнути його ототожнення з правом власності. На думку вченого, можливі такі комбінації повноважень: а) використання в собі; б) сам наказ; в) володіння та користування; г) володіння та розпорядження; е) володіння, користування та обмежена давність [1, с. 102]. Під кожною з цих комбінацій можна підвести одне з існуючих або знову введених речових прав.

Аналіз правової природи права власності призводить до формулювання висновку, що певний зв'язок (залежність, похідний характер) між правами одного суб'єкта та повноваженнями іншого простежується не лише при набутті права власності, а й при встановленні

права власності на чужі речі. Такий висновок призводить до необхідності пошуку відповідей на питання щодо способів виникнення таких прав, їх співвідношення зі способами набуття права власності, а також специфіки правовідносин між правом власності та речовими правами інших осіб. Цікаво також, чи можливе правонаступництво при встановленні речових прав на чужі речі.

Домінуюче положення в правовій доктрині займає визнання критерієм відокремлення способів набуття права власності похідної від прав правонаступника від прав попередника, традиційно ототожнюваних із правонаступництвом.

Ця теза цілком застосовна до права власності через неможливість поділу повноважень власника, оскільки у разі переходу права власності до правонаступника останній отримує повний набір повноважень власника, які є впливає з права попередника, і замінює його в абсолютних правовідносинах власності. Приходимо до висновку, що при похідних способах набуття права власності відбувається перехід права власності від одного суб'єкта цивільного права до іншого, що означає правонаступництво [2, с. 121].

Однак щодо обмежених речових прав критерій деривації (правонаступництва) як науково обґрунтована основа відокремлення способів отримання прав не завжди діє. Матеріальне право на чуже майно має похідний характер, зумовлений переходом переваги над річчю від власника до носія похідних прав на цю річ, а також поширенням на останнє обтяження, пов'язане з правом власності, на підставі яких він мав обмежені (похідні) речові права.

Отже, очевидним є похідний характер правовідносин, що виникають при реалізації речових прав на чужі речі від правовідносин власності, та відсутність тотожності повноважень, що переходять до власника обмеженого речового права від власника.

Традиційний для цивільного права поділ за критерієм похідності прав правонаступника від прав попередника на первинний та похідний способи набуття права власності не дозволяє повністю розкрити правову природу всіх речових прав та здійснювати правове регулювання їх виникнення з урахуванням видів права власності, отже, потребує вдосконалення.

Вважаємо за доцільне віддати перевагу правонаступництву як підставі класифікації способів набуття права власності [3, с. 3]. Враховуючи юридичну природу речових прав та специфіку встановлення їх різновидів (неможливість встановлення одного конкретного рівня набуття права

власності вперше, де ознака виведення взагалі відсутня, а також первинного, але похідне встановлення обмежених речових прав на основі права власності), пропонуємо виділити такі способи набуття права власності: первинне набуття права власності; первинне встановлення прав на чуже майно; правонаступництво майнових та інших речових прав, перехід яких встановлено законом.

Підсумовуючи викладене, слід зазначити, що права на чужу річ, які є похідними від права власності, обмежені за своїм змістом і не дають уповноваженій особі (титulyльному власнику) можливості впливати на річ без участі власника в межах, встановлених законом або договором, тлумачаться саме як речові права на чуже майно.

Список використаних джерел:

1. Иванов А.А. Об основных направлениях совершенствования законодательства о вещных правах. *Вестник гражданского права*. 2008. № 4. Т. 8. С. 96–108.
2. Яворська О. Договір як підстава виникнення права користування чужою земельною ділянкою для сільгосп потреб. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. № 6. С. 120–124.
3. Філонова Ю.М. Захист речових прав на чуже майно в Україні : автореф. дис. ... канд. юрид наук : 12.00.03. Харків : Національний юридичний університет ім. Я. Мудрого, 2020. 23 с.